C O P E
Member since 2019
JM14482

Krzysztof J. Szmidt*
Monika Modrzejewska-Świgulska*

Wprowadzenie. Zdolności – talent – twórczość. Bardzo „obecne" dyskursy

Abstrakt

Tekst wprowadza do problematyki szesnastego numeru „Nauk o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne", który poświęcony został problematyce edukacyjnych, rodzinnych oraz kulturowych uwarunkowań rozpoznawania i wspierania zdolności, talentu oraz kreatywności. Autorzy we wprowadzeniu podkreślają, iż tematyka zdolności i uzdolnień stała się współcześnie znaczącym problemem w badaniach pedagogicznych i psychologicznych. W numerze szesnastym znalazły się artykuły o charakterze zarówno teoretycznym, jak i w ujęciu empirycznym, w których autorzy prezentują wyniki badań własnych.

Słowa klucze: zdolności, talent, kreatywność, rozpoznawanie, wspieranie, badania.

Introduction. Abilities – Talent – Creativity. Very „Present" Discourses

Abstract

The text offers an introduction into the sixteenth issue of "Educational Sciences. Interdisciplinary Studies," which is dedicated to the topic of educational, family, and cultural conditions for recognizing and supporting abilities, talent, and creativity. In the introduction, the authors emphasize that the topic of abilities and talents has become an important subject in contemporary studies in pedagogy and psychology. The sixteenth issue of the journal consists of both theoretical and empirical articles, which present the results of the authors' research projects.

Keywords: abilities, talent, creativity, recognition, support, research.

* Uniwersytet Łódzki.
Artykuł otrzymano: 8.05.2023; akceptacja: 10.05.2023.

https://doi.org/10.18778/2450-4491.16.01

W tytule *Wprowadzenia* nawiązujemy do znanego w środowisku pedagogów cyklu spotkań i publikacji pod kierunkiem Zbigniewa Kwiecińskiego, określanych jako „Nieobecne dyskursy", które były organizowane w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 90. XX wieku i zaowocowały sześcioma tomami tekstów pod tym tytułem. Obejmowały one mało obecne w dyskusjach akademickich tematy i problemy pedagogiki, socjologii oraz filozofii wychowania, podejmowane przez autorów pomijanych w tych dyskusjach, głównie zwolenników lewicowego postmodernizmu i neoliberalizmu. Uzupełniały, w zamyśle autorów tych dyskusji, wyraźną lukę w wiedzy o edukacji i jej uwarunkowaniach. Ciekawe, że w żadnym z sześciu tomów „Nieobecnych dyskursów" nie podjęto tematu pedagogiki zdolności i twórczości, tak jakby były one obecne w debacie naukowej i klasyfikacjach dyscyplin pedagogicznych. Nie były! Od tamtego czasu, w nowym tysiącleciu, stały się tak ważne i zajmujące uwagę naukową badaczy z całego świata, że wreszcie możemy powiedzieć, iż są „bardzo obecne" (Górniewicz 2017). Co więcej, ich obecność w dyskursie naukowym pedagogów i psychologów oraz przedstawicieli innych nauk (np. socjologii, marketingu i zarządzania, geografii społecznej) powinna być w przyszłości zdynamizowana lub „zdwojona", ponieważ dzisiejsze trudne czasy wymagają kształcenia osób zdolnych, twórczych i odważnych do przeciwstawienia się różnym niebezpieczeństwom, łącznie z niebezpieczeństwem wojny. Chciałoby się powiedzieć za Aleksandrem Kamińskim (1947/1958), że dzisiejsze czasy znów potrzebują ludzi dobrych, twórczych i dzielnych.

Pedagogika zdolności i pedagogika twórczości, dwie „siostry syjamskie", jeśli wolno użyć takiej metafory, rozwijają się we wspólnym wysiłku badaczy i praktyków, których łączy problematyka zasobów i potencji człowieka, zdolności i uzdolnień, twórczych i nietwórczych, diagnozowania ich i wspierania w toku pomocy w rozwoju wszystkim grupom wiekowym, czynników wewnętrznych i zewnętrznych mających wpływ na pomyślny i niepomyślny rozwój tych zasobów i potencji. Kiedy myślimy o przynależności akademickiej Autorów tego tomu, to zasadne wydaje się twierdzenie, że łączy nas również to, że działamy naukowo w instytucjach badawczych poświęcających czas i finanse na eksploracje zarówno problemów twórczości (kreatywności), jak i zdolności, uzdolnień i talentu. Łączy nas również to, że zarówno pedagogiki zdolności, jak i pedagogiki twórczości nadal nie ma w oficjalnych klasyfikacjach dyscyplin naukowych pedagogiki. Są natomiast obecne w życiu!

Problematyka zdolności i twórczości (kreatywności) stała się w ostatnich latach tak popularna – „obecna" – w środowisku zajmującym się badaniem edukacji, że nie sposób śledzić wszystkich ważnych artykułów, rozdziałów czy monografii z tego zakresu. Do wielu z nich odwołują się Autorzy zamieszczonych tu artykułów, sami będący „sprawcami" wielu z nich (zob. bibliografie artykułów). Co ciekawe dla polskiej pedagogiki i psychologii, niuansują się badania empiryczne na temat zdolności i twórczości, prezentowane w setkach artykułów „punktowanych" lub „punktotwórczych", lecz nadal nie skutkuje to powstaniem wnikliwej syntezy wiedzy naukowej o zdolnościach w postaci podręcznika akademickiego. Zachęcony przez redaktorkę Wydawnictwa Naukowego PWN, starszy z redaktorów naukowych tego tomu, autor podręcznika

Pedagogika twórczości (Szmidt 2013a), poszukiwał kiedyś kompetentnych autorów do napisania podręcznika akademickiego z zakresu zdolności i uzdolnień – i nie znalazł! Napisanie takiej sumy wiedzy ciągle stanowi wyzwanie dla badaczy.

Można zatem zasadnie stwierdzić, iż tematyka zdolności i uzdolnień stała się współcześnie problemem „gorącym" w badaniach pedagogicznych i psychologicznych na całym świecie. Nie można jednak tego powiedzieć o pedagogice polskiej, brak bowiem nie tylko ugruntowanej nazwy dla tej nowej subdyscypliny w podręcznikach akademickich z zakresu nauk o wychowaniu, brak również – jak się rzekło – podręczników akademickich, będących sumą wiedzy z tego zakresu. Nie brak jednak badań psychopedagogicznych poświęconych najróżniejszym problemom zdolności i twórczości, ich rozwoju i uwarunkowań, oraz nowych, interesujących publikacji, mających zdolności, uzdolnienia, talent i twórczość w tytułach. Ten numer „Nauk o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne" pragniemy poświęcić właśnie tym badaniom i ich wynikom, a zwłaszcza najnowszym doniesieniom naukowym badaczy, którzy wzięli „na warsztat" ten arcyciekawy temat, zarówno w Polsce, jak i za granicą, zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i empirycznym.

***

Numer szesnasty NOWIS zawiera kilkanaście artykułów eksplorujących problematykę związaną z edukacyjnymi, rodzinnymi oraz kulturowymi uwarunkowaniami rozpoznawania i wspierania zdolności, talentu oraz kreatywności. Zgodnie z tradycją czasopisma teksty przyporządkowane zostały do czterech części tematycznych: Studia i rozprawy; Prace z warsztatu; Dyskusje/polemiki/recenzje oraz Aktualia.

W pierwszej części znalazły się artykuły, w których formułuje się wnioski dla praktyki pedagogicznej na podstawie przeglądu zastanych koncepcji oraz badań nad szeroko pojętymi zdolnościami. Krzysztof J. Szmidt rozważa problem korespondencji pomiędzy wybitną twórczością a charakterem wybitnych twórców, proponuje również własną koncepcję wzorca postawy twórczej. Autorzy trzech kolejnych artykułów dokonują przeglądu badań nad różnymi kontekstami funkcjonowania uczniów zdolnych. Marcin Gierczyk i Joseph S. Renzulli przybliżają wybrane badania dotyczące problematyki dobrostanu (*well-being*) dzieci i młodzieży uzdolnionej, a tym samym wpisują swoje studia w tematykę z zakresu psychologii i pedagogiki pozytywnej (zob. Szmidt 2013b). Teresa Giza omawia paradygmat inkluzywności w kształceniu uczniów zdolnych. Pierwszą część zamyka tekst Magdaleny Sasin, która zgłębia funkcjonowanie uczniów zdolnych podczas i po pandemii koronawirusa COVID-19.

Na drugą część składają się teksty o charakterze teoretyczno-empirycznym. Iwona Czaja-Chudyba rozważa dylematy metodologiczne związane z rekonstruowaniem dzieciństwa osób wybitnych oraz prezentuje autorską procedurę badań biograficznych w tym obszarze. Małgorzata Siekańska, Alicja Baum oraz Monika Modrzejewska-Świgulska podejmują problematykę społecznych, edukacyjnych i rodzinnych kontekstów rozwoju talentów – sportowego, szachowego, artystycznego. Małgorzata Stańczak, Joanna Łukasiewicz-Wieleba, Magdalena Giercarz-Borkowska, Anna Majewska-Owczarek, Martyna Justyńska, Małgorzata Jabłonowska oraz Ju-

styna Wiśniewska swoje zainteresowania badawcze koncentrują wokół zagadnień związanych z rodzinnymi uwarunkowaniami wspierania i rozwijania predyspozycji twórczych, uzdolnie**ń** kierunkowych, zdolności oraz zainteresowań dzieci. Natomiast szkolnym uwarunkowaniom identyfikowania uczniów zdolnych poświęcony został tekst Ewy Kruszyńskiej, która bada ukryte nauczycielskie koncepcje zdolności.

Trzecia część ma charakter dyskusji/polemiki z dotychczasowym dorobkiem w obszarze pedagogiki i psychologii twórczości. Janina Uszyńska-Jarmoc oraz Beata Kunat prezentują autorski program rozpoznawania zasobów osobistych uczniów oraz krytycznie ustosunkowują się do dotychczasowej praktyki ich diagnozowania. Katarzyna Krasoń przez pryzmat obrazu filmowego analizuje rolę najbliższego otoczenia w tworzeniu optymalnych warunków dla funkcjonowania *prodigious savant*. W trzeciej części znalazła się również recenzja książki Alane Jordan Starko, którą Krzysztof J. Szmidt uznaje za najlepszy amerykański podręcznik akademicki do nauki pedagogiki twórczości. Z kolei Agnieszka Janiszewska proponuje nowy kontekst znaczeniowy dla ugruntowanych w literaturze koncepcji samorealizacji poprzez wprowadzenie taki pojęć, jak: syndrom oszusta, kompleks Jonasza, syndrom wysokiego maku, mentalność kraba. Ta sama Autorka w Aktualiach opisuje autorski projekt „Obiecane inspiracje. Rozmowy z przedstawicielami kultury, nauki i sztuki", objęty patronatem Rektor Uniwersytetu Łódzkiego.

***

Redaktorzy tomu serdecznie dziękują Pani Profesor dr hab. Wiesławie Limont za konsultacje i pomoc w konceptualizacji jego zawartości oraz cenne dyskusje o współczesnych problemach nauk o zdolnościach i twórczości. Mamy nadzieję, że przełożyły się one na przedstawiane tu treści. Redaktorzy wyrażają również wdzięczność Recenzentkom i Recenzentom za współpracę, bez której nie byłoby kolejnego numeru NOWIS. Dziękujemy przede wszystkim Autorom, którzy zechcieli podzielić się z nami swymi naukowymi dokonaniami.

Introduction. Abilities – Talent – Creativity. Very „Present" Discourses

The title of this Introduction refers to a well-known series of events and publications curated by Zbigniew Kwieciński, described as "Absent discourses," which were organized at the Nicolaus Copernicus University in Torun in the 1990s and resulted with the publication of six edited collections under that same title. The volume explored a range of different topics in pedagogy, sociology, and philosophy of education, rarely discussed in academic circles, written by authors often omitted in these discussions, mostly proponents of left-wing postmodernism and neoliberalism. In the view of their authors, these texts supplemented a clear gap in the knowledge about education and its conditions. Interestingly, neither of the six volumes of "Absent discourses" addressed the topic of the pedagogy of abilities and creativity, making it seem that these issues were present in academic debate and in the classification of pedagogical

disciplines. They were not! Since then, in the new millennium, these issues have become important and are studied by scholars from around the world, so that we can finally state that they are indeed "very present" (Górniewicz 2017). Furthermore, their presence in the academic discourse of pedagogues and psychologists, as well as representatives of other fields (e.g. sociology, marketing and management, social geography) should become more pronounced or "doubled" in the future, since our difficult present-day conditions necessitate the need to educate gifted, creative and brave individuals on how to oppose different dangers, including the specter of war. One would like to say – to quote Aleksander Kamiński (1947/1958) – that our present times require good, creative and brave people again.

The pedagogy of abilities and the pedagogy of creativity, two "Siamese sisters," if we can use such a metaphor, are being developed through the joint effort of researchers and practitioners who are equally interested in the issues of resources and potentials, abilities and talents, both creative and non-creative, in diagnosing them and supporting the development of every age group, in both internal and external factors affecting the successful and unfavorable development of these resources and potentials. When considering the academic affiliations of the Authors of the articles collected in this issue, it is reasonable to assume that what connects us is also the fact that we all work in research institutions that devote their time and financial resources to scholarship exploring both the topic of creativity, as well as abilities, gifts and talents. What also connects us is the fact that neither the pedagogy of abilities, nor the pedagogy of creativity, are included among the official classifications of scientific disciplines in the field of pedagogy (Kwieciński, Śliwierski 2019). They are, however, present in life!

In recent years, the topic of abilities and creativity has become so popular – "present" – in the community of scholars who study the area of education, that it is not possible to follow every important article, chapter, or monograph published on these issues. The Authors of the texts collected in this issue refer to many of these publications, since they themselves are often "creators" of many of them (see: bibliographies of articles). What is interesting for Polish pedagogy and psychology is that the empirical research studies on abilities and creativity are becoming more and more nuanced, and are discussed on the pages of hundreds of publications from the Ministry's list (ranked and awarded with points), which has still not resulted with the creation of any insightful synthesis of our knowledge about abilities in the form of an academic textbook. Encouraged by an editor working in the Polish Scientific Publishers PWN publishing house, the older of the two editors of the current issue – the author of the textbook *Pedagogy of creativity* (Szmidt 2013a) – had once searched for competent authors who would be able to write an academic textbook on the topic of abilities and gifts – and failed to find them! Writing about such a complex issue still poses a challenge for researchers.

It can be therefore argued that the topic of abilities and gifts has today become a "hot" problem in pedagogical and psychological studies from all around the world. However, the same cannot be said about Polish pedagogy, which still has not pro-

duced an established name for this new sub-discipline in academic textbooks on education, nor has it published – as was already mentioned – an academic textbook that would offer a synthesis of knowledge on this topic. There are, in turn, numerous psycho-pedagogical research studies dedicated to various problems connected with abilities and creativity, their development and conditions, as well as new, interesting publications with the words "abilities," "gifts," "talent" or "creativity" in their titles. This issue of "Educational Sciences. Interdisciplinary Studies" is dedicated to these research studies and their results, and especially to the most recent conclusions drawn by scholars who have been studying this very interesting topic, both in Poland and abroad, from a theoretical as well as empirical perspective.

***

The sixteenth issue of NOWIS consists of several articles that explore the topic of educational, family, and cultural conditions for recognizing and supporting abilities, talent, and creativity. In the tradition of the journal, all of the articles have been divided among four thematic sections: Studies and Dissertations; Research Reports; Discussions/Polemics/Review; Updates.

The first section consists of articles which offer conclusions for pedagogical practice that are based on a review of existing concepts and research on broadly understood abilities. Krzysztof J. Szmidt ponders upon the relation between outstanding creativity and the personal character of outstanding artists, while also proposing his own conceptualization of a pattern of creative attitude. The authors of the next three articles present an overview of research on the different contexts connected with the functioning of gifted students. Marcin Gierczyk and Joseph S. Renzulli discuss selected research on the topic of well-being of gifted children and adolescents, thus situating their research study within the fields of positive psychology and pedagogy (see Szmidt 2013b). Teresa Giza discusses the paradigm of inclusivity in the education of gifted students. The first section ends with an article written by Magdalena Sasin who explores the functioning of gifted students during and after the COVID-19 pandemic.

The second part of the issue includes articles which present a theoretical and empirical perspective. Iwona Czaja-Chudyba considers the methodological dilemmas related to reconstructing the childhood of outstanding individuals and presents her own procedure of conducting biographical research in this area. Małgorzata Siekańska, Alicja Baum and Monika Modrzejewska-Świgulska explore the problem of the social, educational, and family contexts of the development of talents – in sports, among chess players, and in art. Małgorzata Stańczak, Joanna Łukasiewicz-Wieleba, Magdalena Giercarz-Borkowska, Anna Majewska-Owczarek, Martyna Justyńska, Małgorzata Jabłonowska and Justyna Wiśniewska focus their research interests on topics concerning the family conditions for supporting and developing creative predispositions, specific talents, abilities and interests of children. Ewa Kruszyńska, in turn, reveals the hidden concepts of how abilities are

perceived by teachers, and focuses her article on the institutional conditions for identifying gifted students.

The third part consists of discussions/polemics with the current achievements of the pedagogy and psychology of creativity. Janina Uszyńska-Jarmoc and Beata Kunat present their own program for identifying the personal resources of students and critically examine the practical dimensions of its diagnosing. Focusing on cinematic representations, Katarzyna Krasoń analyzes the role of the closest environment in creating optimal conditions for the functioning of a prodigious savant. Agnieszka Janiszewska offers new semantic context on how to understand the concept of self-realization through the introduction of such concepts as: impostor syndrome, Jonah complex, tall poppy syndrome, crab mentality. In the Updates section, the same author presents her own project titled "Promised inspirations. Conversations with representatives of culture, science and art," developed under the patronage of the Rector of the University of Lodz.

***

The editors of this issue would like to extend their deepest gratitude to Professor Wiesława Limont for her consultations and assistance in the process of conceptualizing the content of this volume and valuable discussions on the contemporary problems facing scholarship on abilities and creativity. We hope these discissions are reflected in the articles presented in this issue. The editors would also like to express their gratitude to the Reviewers for their work, without which this issue of NOWIS would not be completed. Finally, we would like to thank all of the Authors who agreed to share their scientific accomplishments with us.

Bibliografia/Bibliography

Górniewicz J. (2017) *Zdolności w ujęciu teoretycznym* w: *Rozwój zdolności dzieci w działalności instytucji szkolnych i pozaszkolnych Olszyna*, J. Górniewicz, A. Bojarska-Sokołowska, J. Strzelecki, Olsztyn, Centrum Badań Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, s. 13–133.

Kamiński A. (1947; 1958) *Narodziny dzielności. Opowiadania dla młodzieży*, Katowice, Wydawnictwo „Śląsk".

Szmidt K. J. (2013a) *Pedagogika twórczości*, wyd. 2 poszerzone, Sopot, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Szmidt K. J. (2013b) *Pedagogika pozytywna: twórczość – zdolności – mądrość zespolone* w: *Zasoby twórcze człowieka. Wprowadzenie do pedagogiki pozytywnej*, K. Szmidt, M. Modrzejewska-Świgulska (red.), Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 13–40, https://doi.org/10.18778/7525-837-0.02.

O Autorach

Krzysztof J. Szmidt – pedagog, profesor nauk społecznych i profesor zwyczajny UŁ, kierownik Katedry Edukacji Artystycznej i Pedagogiki Twórczości. Członek Sekcji Pedagogiki Sztuki Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Autor wielu prac naukowych i metodycznych z zakresu wychowania do kreatywności i edukacji kulturalnej, w tym pierwszego w Polsce podręcznika akademickiego *Pedagogika twórczości* (2007; 2013). Współautor podręczników do lekcji twórczości *Porządek i Przygoda, Żywioły* oraz „kultowego" już projektu kształcenia zintegrowanego *Przygoda z klasą* (WSiP). Autor oryginalnej koncepcji pomocy w tworzeniu – treningu kreatywności (Eksploracje – Kombinacje – Transformacje), superwizor treningu twórczości Polskiego Stowarzyszenia Kreatywności, autor innowacyjnych podręczników do treningu kreatywności. Uczestniczką prowadzonego przez niego treningu twórczości była noblistka Olga Tokarczuk. Opiekun naukowy Szkoły Podstawowej „Pracownia" w Łodzi, realizującej model szkoły twórczej. Jego ostatnie książki to: *Edukacyjne uwarunkowania rozwoju kreatywności* (2017, Łódź, Wydawnictwo UŁ), *ABC kreatywności. Kontynuacje* (2019, Warszawa, Difin) (pierwszy tom *ABC kreatywności* ukazał się w 2010 r.), *Myślenie pytajne. Teoria i kształcenie* (współaut. E. Płóciennik, 2020, Łódź, Wydawnictwo UŁ). Pomysłodawca i kierownik naukowy serii wydawniczej *Edukacja dla mądrości* (Wydawnictwo UŁ) oraz propagator pedagogiki pozytywnej.

Monika Modrzejewska-Świgulska – pedagog, doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt w Katedrze Edukacji Artystycznej i Pedagogiki Twórczości Uniwersytetu Łódzkiego. Jej zainteresowania badawcze dotyczą pedagogiki twórczości, twórczości profesjonalnej, badań jakościowych. Autorka książek: *Twórczość codzienna w narracjach pedagogów* (2015), *W stronę samorealizacij. Re-decyzje* życiowe *kobiet* (z A. Chmielińską 2021).

About the Authors

Krzysztof J. Szmidt is a professor of social sciences at the University of Lodz, head of the Department of Artistic Education and Pedagogy of Creativity. Member of the Art Pedagogy Section of the Pedagogical Sciences Committee of the Polish Academy of Sciences. Author of many scientific and educational works in the field of creativity and cultural education, including the first academic textbook in Poland, *Pedagogy of Creativity* (2007; 2013). Co-author of textbooks for the lessons of creativity *Order and Adventure*, *Elements* and the "iconic" integrated education project *Adventure with the class* (WSiP). Author of the original concept of help in creating – creativity training (Explorations – Combinations – Transformations), supervisor of creativity training of the Polish Creativity Association, author of innovative textbooks for creativity training. Nobel Prize winner Olga Tokarczuk was a participant in his creative training. The tutor of the Primary School "Pracownia" in Łódź, which implements the model of a creative school. His recent publications include: *Educational conditions for the development of creativity* (2017, Łódź, UŁ Publishing House), *ABC of creativity. Continuations* (2019, Warszawa, Difin; the first volume, *ABC of creativity*, was published in 2010), *Questioning Thinking. Theory and education* (co-author: E. Płóciennik, 2020, Łódź, UŁ Publishing House). The creator and scientific director of the "Education for Wisdom" book series (UŁ Publishing House), and a promoter of positive pedagogy.

Monika Modrzejewska-Świgulska is a doctor of humanities in the field of pedagogy, assistant professor at the Department of Artistic Education and Pedagogy of Creativity at the University of Lodz. Her research interests concern the pedagogy of creativity, professional creativity, qualitative research. Author of the books: *Everyday creativity in narratives educators* (2015), *Towards self-realization. Women's life re-decisions* (with A. Chmielińska, 2021).

Cytowanie / To cite this article

Szmidt K. J., Modrzejewska-Świgulska M., *Wprowadzenie. Zdolności – talent – twórczość. Bardzo „obecne" dyskursy*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne", nr 1(16), s. 8–16, https://doi.org/10.18778/2450-4491.16.01.

Szmidt K. J., Modrzejewska-Świgulska M., *Introduction. Abilities – Talent – Creativity. Very „Present" Discourses*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne", no. 1(16), pp. 8–16, https://doi.org/10.18778/2450-4491.16.01.

creative commons © by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY 4.0